

# A pénz felemelkedése. A világ pénzügyi történelme<sup>1</sup>

– könyvrecenzió –

LAKATOS ARTÚR<sup>2</sup>

A szerző a Harvard Business School oktatója, e kötetének eredeti, angol nyelvű kiadása legelőször 2008-ban jelent meg, a színvonalas Penguin Books kiadó gondozásában. Ez Niall Ferguson tízedik könyve.

Az elismert gazdaságtörténész e munkája is kiváló pénz- és hiteltörténeti dolgozat. Forrásanyaga rendkívül széles, állításai, gondolatai jól dokumentáltak, stílusa magával ragadó, kifejezetten olvasmányos. Forrásai között megtalálhatóak a globális napisajtó hírei, színvonalas gazdasági és történelmi munkák és olyan személyiségekkel készített interjúk, mint José Pinera, Soros György vagy a Rothschild-család több tagja. A kutatás eredetiségét igazolja, hogy levéltári anyagokban is bővelkedik, többek között hivatkozik a British Museumban, az amszterdami Történeti Múzeum levéltárában, a Holland Nemzeti Levéltárban, a Skót Nemzeti Levéltárban, a Firenzei Medici vagy a londoni Rothschild családi levéltárakban tárolt dokumentumokra is. A metodológia meglehetősen változatos, a téma megközelítése pedig interdiszciplináris szemszögből történik.

Ugyanakkor a mű tankönyvnek alkalmatlan volna, főleg az első olvasásra is szembetűnő koherens struktúra hiánya miatt, de fogalmazása is inkább az újságírói, mint a tudományos stílusnak felel meg. Becsületére legyen mondva, ez utóbbi dolog nem megy a bemutatott információk és gondolatok minőségének rovására. Nagyon hamar kiderül például, hogy a szerző jól ismeri az olyan klasszikus gondolkodókat, mint Keynes, Marx, Lenin, Adam Smith, de ugyanakkor naprakész információi

---

<sup>1</sup> Niall Ferguson, A pénz felemelkedése. A világ pénzügyi történelme, Scolar Kiadó, Budapest, 2010. 420 o.

<sup>2</sup> Dr. Kutató, TE-206-os számú kutatói szerződés, a Román Tudományos Akadémia kolozsvári fiókszervezete keretében

---

vannak a kortárs gazdaságtörténeti szerzők és gazdasági elemzők munkáiból is, illetve több aktuális esettanulmányának témáját meríti a napi sajtóból. A munka jól dokumentáltságát illusztrálja az a tény is, hogy bibliográfiája 23 oldalra rúg.

A szerző olyan aktuális társadalmi, gazdasági viszonyokat mutat be a történelemből merített esettanulmányokon keresztül, mint a pénzmenyenyiség és virtuális érték viszonya, az uzsorakamat, a tőzsdei „buborékok” jelensége, a részvénytársaságok dinamikája, a természeti katasztrófák (Katrina hurrikán, japán földrengések, éhínségek, stb.) és az ezekhez kapcsolódó biztosítási folyamatok, a háború mint politikai jelenség gazdasági háttere (a konkvisztádorok hadjárataitól Waterloon át az Amerikai Egyesült Államok kortárs konfliktusaiig) vagy az ingatlanbefektetések dinamikája (talán ez a statisztikai adatokkal legjobban dokumentált rész). Mindezek esetében nem áll meg a múlt feltárásánál, hanem tovább építve változatos jövőbeli forgatókönyveket dolgoz ki, a kínai világelsőségtől a jelenlegi globális hitelpiac Armageddon-szerű teljes összeomlásáig.

Esettanulmányai a maguk során nagyon változatosak, így kerül bemutatásra többek között az inka birodalom komplex, de pénz nélküli gazdasági rendszere, amelynek bukását a konkvisztádorok nemesfém iránti éhsége okozta; a Shylock irodalmi motívum mint a keresztény adósok és az „idegen” hitelezők kapcsolatának viszonya; a Medici-klán gazdasági felemelkedése; John Law manipulációi a ludovikánus Franciaországban; a Rothschild pénzügyi birodalom megszületése és fejlődése; Soros György példátlan karrierje; a hitelkamat evolúciója az ókori Mezopotámia agyagba rótt váltóitól napjaink alvilági uzsorásaiig. Ez utóbbit egy glasgow-i esettanulmánnyal illusztrálja, de ugyanakkor ki mondja azt is, hogy az egész világon meglévő jelenséggel állunk szemben. Szóba kerül még a waterlooi ütközet, illetve az észak-amerikai polgárháború eseményei a gazdasági háttér szemszögéből nézve, továbbá az államváltások története, amelyek között a szerző külön esettanulmányként kiemeli Argentína 19–20. századi fejlődésének történetét.

A skót professzor könyvének sikerét illusztrálja az is, hogy megjelenését követően a Chanel 4 brit televíziós csatorna hatrészes dokumentumfilm-sorozatot készített belőle.

---

Niall Ferguson kétségkívül szakember, rengeteg ismerettel rendelkezik mind a gazdaságtörténet, mind pedig a pénzügy terén, és ezeket rendkívül olvasmányos módon tudja előadni, az olvasó elé tálalni, értékesíteni is. Néha úgy tűnik, az adatok és történetek közé mintha szándékosan elbújtatta volna érvrendszerét, amely – bár minden egyes esettanulmány esetében sajátos – ugyanakkor könnyen általánosítható is lehet.

Az aktuálpolitika számára kétségkívül a szerzőnek a kortárs válsághoz való hozzáállása a legérdekesebb. Ez igencsak pesszimista hangvételű: Ferguson véleménye szerint az Egyesült Államok pénzügyei, hitelrendszere véglegesen belerokkanhat ebbe a válságba, és fennáll a veszélye annak, hogy Amerika a világ hitelezőjéből hitelezetté váljon, miközben ennek az egész folyamatnak a nyertese Kína lehet, amely eddig is gyakorlatilag hitelezte az amerikai gazdaság egyes szektorait. Ehhez a válsághoz a szerző szavai szerint nemcsak a tőzsde ingatagsága és a hitelbuborékok rendszere járult hozzá, hanem az elmúlt évek téves stratégiái, rossz gazdasági és belpolitikai tervezései – többek között olyan fontos területeken, mint az egészségügyi- és társadalmi biztosítások rendszere –, de az is, hogy Washington elszámította magát az iraki háború költségeit illetően. Ferguson úgy látja, ez a válság messze meghaladja az amerikai politika eszközeit és erőforrásait. Szerinte elsősorban a Távol-Kelet gazdasági hatalmaitól, Kínától és Japántól függhet a világ több részének kilábalása a válságból.

Be fognak igazolódni ezek a baljós előrelátások? Nyilván ezt csak a jövő mondhatja meg. A szerző ezen állításai valószínűleg inkább csak figyelemfelkeltőek, mintsem ténykényt kezelhető állítások. Ferguson figyelmeztet, jelezni kíván, üzen, és összességében véve a hangvétele is inkább derűs, mint borús. Így függetlenül attól, hogy mit hoz a jövő, hogyan alakul a globális gazdasági rendszer, Niall Ferguson könyve megmarad annak, ami: kiváló, tudományos szintézisnek, amely egyedi, olvasmányos stílusa miatt a nagyközönség számára is elérhető.

---